

B"H

Paraša Aharel mot - Kedošim

Šabat Aharei mot - Kedošim

Jeruzalem	18:41	20:02
Zagreb	19:50	20:52
Rijeka	19:55	20:57
Split	19:43	20:44
Dubrovnik	19:34	20:35
Vinkovci	19:38	20:39
Sarajevo	19:36	20:37
Bihać	19:48	20:50
B. Luka	19:43	20:44
Beograd	19:29	20:39
Novi Sad	19:33	20:43
Subotica	19:36	20:47
Zrenjanin	19:31	20:41
Niš	19:20	20:27
Beč	19:43	20:44
Frankfurt	20:32	21:34
Edison, NJ	19:39	20:41

Christina Mattison Ebert, Acharei Mot Kedoshim, The D'rash Design Project

(Vajikra 16,1-20,27)

Nakon smrti Nadava i Avihua, B-g upozorava na neovlašteno ulaženje "u svetost". Samo jedna osoba, Kohen gadol, može, ali samo jednom godišnje i to na Jom kipur, ući u najskrovitiji prostor svetišta i prinijeti sveti *k'toret* B-gu.

Druga osobitost službe na Dan pokajanja jest biranje ždrijebom koji će od dva jarca biti prinesen kao žrtva B-gu, a koji će biti otpremljena da ponese grijehe Izraela u divljinu.

Paraša Aharej upozorava i protiv prinošenja *korbanot* bilo gdje drugdje osim u Svetom hramu, zabranjuje konzumiranje krvi i detaljno opisuje zako-

ne kojima se zabranjuju incest i ostale nastrane seksualne veze.

Paraša Kedošim počinje izjavom: "Bit ćete sveti jer sam Ja, G-spod B-g vaš, svet", koja slijedi iza desetak *micvot* kojima se Židov posvećuje i povezuje sa svetošću B-žjom. To uključuje: zabranu idolopoklonstva, *micvu* davanja milodara, načelo jednakosti pred zakonom, šabat, seksualni moral, poštenje u poslovanju, poštovanje roditelja, svetost života.

U *paraši Kedošim* se nalazi i nalog koji je veliki rabin Akiva nazvao glavnim načelom Tore i za koji je Hilel rekao, "To je čitava Tora, a ostalo je komentar" - Voli bližnjeg svoga kao sebe sama. ■

Prijevod: Dolores Bettini

Dnevni Zmanim za Grad Zagreb

Roš hodeš, utorak 9.5.2017.

Alot Hašahar	3:42
Najranije Talit	4:28
Nec Hahama	5:32
Najkasnije Š'ma	9:12
Zman Tefila	10:26
Hacot	12:53
Minha Ketana	17:10
Plag Haminha	18:42
Šekia	20:14
Cet Ha-kohavim	20:56

Alija po alija

Kohen - prva alija - 17 + 7 = 24 p'sukim (16,1-24)

Prvi dio *sedre* bavi se službom za Jom kipur u *Beit HaMikdašu* - *Seder haavoda*. Emocionalni element uvodi se kada Tora kaže da je B-g ove zapovijedi dao "nakon smrti dvojice sinova Aharonovih". Ne možemo si pomoći, a da u nama ne odjekne ova kombinacija u kojoj Kohen gadol vrši najuzvišeniju duhovnu zadaću dok se u pozadini nalazi osobna tuga. Ti su osjećaji posebno snažni dok ovo čitanje slušamo na Jom kipur.

Prije nego li je opisana služba, *kohanim* su upozoreni da ne ulaze u *Beit HaMikdaš* osim kada imaju zadaću koju trebaju obaviti.

Cijela služba za Jom kipur, sa svim njenim pojedinostima, predstavlja jednu *micvu*. Aharon će uzeti bika kao žrtvu okajnicu i ovna kao žrtvu paljenicu. Odjenut će svoje naročite haljine (*Kohen gadol* na Jom kipur presvlači se iz svog punog kompleta od osam haljina u poseban komplet od četiri čisto bijele haljine koje je nosio kad je ulazio u Svetinju nad svetinjama). *Kohen gadol* pere ruke i noge deset puta tijekom dana i uranja u mikve pet puta. "Od naroda" Aharon uzima dva jarca za grijeha i ovna kao *ola*. Bik je pomirenje za Aharona i *kohanim*. Baca se ždrijeb kako bi se odlučilo kojega od dva (identična) jarca treba prinijeti kao *korban* a koji će biti poslan živ u pustinju kao žrtveni jarc.

Postoje dva vrlo različita stila grijeha - odbacivanje onoga što B-g kaže i udaljavanje od božanskog, te krše-

nje Njegovih zapovijedi u pokušaju da Mu se približi. Većina grijeha je prvog tipa; Nadav i Avihu su bili drugi tip. Kao odgovor na ove dvije suprotne motivacije za grijeh, mi imamo dvije žrtve - jednu koja se prinosi u *Beit HaMikdašu*, njezina se krv zapravo unosila u *Kodšei kodošim*, a druga se u potpuno slala od *Beit HaMikdaša*. Jarci su bili identični.

Kohen gadol obavlja sve dužnosti na taj dan, uz minimalnu pomoć drugih *kohanim*. Svetinja nad svetinjama ispunjena je dimom prinosa tamjana kada *Kohen gadol* ulazi. Služba za Jom kipur je kompleksna; o njenim pojedinostima čitamo u ponavljanju Amide za Musaf Jom kipura, kao i u čitanju Tore.

Ovaj dio nastavlja opisivati kompleksnu službu za Jom kipur. Među mnogim zadaćama *Kohen gadola* na Jom kipur, je *Vidui* u ime čitavog Izraelskog naroda. Njegovo priznanje grijeha mora pratiti priznanje svakog Židova, ako se želi postići potpuno pomirenje. Rambam kaže da postoji "oprostenje zajednici" za "manje" prekršaje, ali veći grijesi traže da pojedinac izvrši svoju vlastitu *t'shuva*. Čak i kad postoji "oprostenje zajednici", pojedinac mora biti dio te zajednice kako bi od toga imao koristi. Onaj koji se distancira od zajednice ne prima dobrobiti zajedničke molitve, pokajanja i pomirenja. (Ako ovo do kraja pojednostavimo, cilj je da pojedinac treba učiniti svoju *t'shuva*, nema "hokus pokus" i oprosteno ti je zbog onoga što su drugi učinili. Ali to što ste dio

židovske zajednice potiče proces.)

Levi - druga alija - 10 + 7 = 17 p'sukim - (16,25-17,7)

Tora nastavlja s detaljima službe za Jom kipur. Ona završava s "ponavljanjem" pravila Jom kipura za svakog od nas (*micvot* za Jom kipur za nas brojimo iz *Paršat Emor*) te izjavom da dan Jom kipura pomaže donijeti pomirenje Narodu. Tako je, dakle, sam taj dan, služba u Hramu, zajednička molitva i naše osobne molitve, naš post, naše *t'shuva* i priznanje, kombinacija koja omogućuje da se postigne istinsko oprostjenje za sebe i cijeli Izrael.

Zabranjeno je zaklati životinju koja će biti prinesena kao *korban*, izvan područja *Beit HaMikdaša*.

S gledišta micv

Na sličan je način zabranjeno klanje životinje za osobnu uporabu na području Hrama. *Korban* zaklan izvan područja je ne važeći i mora biti spaljen, meso "za vlastitu uporabu" unutar područja isto je tako zabranjeno. Oba su čin rasipnosti, pa su to stoga grešna djela koja se mogu protumačiti kao oblik "krvoprolića".

Š'liši - treća alija -14 + 16 = 30 p'sukim - (17,8-18,21)

Tora ponavlja zabranu klanja *kor-*

(nastavak s 2. stranice) **OU Israel's Torah Tidbits: Ailja po ailja**

bana "izvan" (područja Hrama) i snažno naglašava da je zabranjeno jesti krv. Krv simbolizira život.

Kada netko zakolje pticu ili "divlju" životinju (npr. jelena - za razliku od pitome domaće životinje na koju se ova *micva* ne odnosi), dužan je prvu količinu krvi prekriti "prahom" (pijeskom, piljevinom, itsl.). Zabrane koje se odnose na krv ponavljaju se i naglašavaju. Krv od *korbana* ide na žrtvenik kao pomirenje; krv životinja koje nisu prihvatljive za *korbanot* mora se prekriti.

U poglavlju 18 navedeni su mnogi zabranjeni seksualni odnosi. Prvo, postoji općenito upozorenje da se ne oponašaju negativne pojave Egipta (odakle smo nedavno došli), te prakse kanaanskih naroda (gdje ćemo uskoro otići). Moramo isključivo slijediti B-žje zakone i propise, i živjeti prema njima.

Iz pojma *v'hai bahem*, "i živjeti po njima", mi učimo dva važna načela. Židovstvo nije samo religija; ono je način života. Nadalje, ovaj redak je (jedan od) izvora principa da se mnoge *micvot* (ali ne i sve!) stavljaju po strani ako postoji situacija opasna po život. Po *micvot* treba živjeti, a ne umrijeti.

Zabranjeno je biti "intiman" bilo kojim od zabranjenih odnosa, koji su kako slijedi: homoseksualni odnosi između oca i sina su (dvostruko) zabranjeni; "odnosi" između majke i sina su zabranjeni; isto tako mu je zabranjena i supruga njegova oca, čak i nakon razvoda ili smrti oca; brat i sestra (od svakog roditelja ili oboje njih) zabranjeni su jedno drugome. Postoji dodatna zabrana za

očevu kćer koja nije od vlastite majke. Sinovljeva kći i kćerina kći izričito su zabranjeni; zabrana vlastite kćeri izvedena je logičkim argumentom *kal vahomera*. Važno je zapaziti da je ova *micva* izvedena logikom, umjesto da je napisana. Strina (s očeve strane) ili tetka (s majčine strane) nije dopuštena. Homoseksualni čin između nećaka i očeva brata dvostruko je zabranjen. Zabranjeni su odnosi s ujakovom suprugom ili snahom. Bratova supruga je zabranjena, osim kada je nadjača *micva* o *jibumu*.

Pojašnjenje ...

Čovjek može imati šogoricu na tri različita načina. (1) Sestra njegova žene zabranjena mu je tijekom života njegove supruge. Ako njegova supruga umre, on se može oženiti njenom sestrom. Ako se razvedu i njegova je bivša žena još uvijek živi, njezina sestra mu je zabranjena. (2) Žena njegova brata zabranjena mu je ako su oni razvedeni, ili čak ako je njegov brat umro, a da je u tom braku imao djece. Ako je brat umro bez

potomstva, onda se šogor i šogorica privremeno međusobno povezani. Oni se ili vjenčaju u skladu s pravilima *jibuma*, ili se njihova "veza" raskida postupkom sličnom razvodu poznatom kao *halica*. Kod aškenaza postoji dugotrajna rabinska zabrana *jibuma*; dopuštena (obavezna) je samo njegova alternativa - *halica*. Međutim, sve do *halice*, ta je žena zabranjena svakom muškarcu. (3) Šogorica (žena ženinog brata) bit će mu dopuštena ako postane slobodna zbog smrti ili razvoda braka.

Zabranjena je imati vezu sa ženom i njezinom kćerkom (ili majkom - ista stvari) ili njezinom unukom od sina ili kćeri. (Drugi odnos predstavlja kršenje.) Odnosi sa sestrom vlastite žene zabranjeni su za života njegove žene (vidi gore navedeno pojašnjenje). Čovjek ne može spavati s ženom dok je on *nida*; zabranjeni su odnosi sa ženom drugog muškarca.

Vršiti obrede Moleha nad svojim djetetom zabranjeno je; to je oskvrnuće B-žjeg imena.

(nastavak s 3. stranice) **OU Israel's Torah Tidbits: Alija po alijs**

R'vi'i - četvrta alijs - 9 + 14 = 23 p'sukim - (18,22-19,14)

Ova *alijs* je poveznica, ona koja objedinjuje dvije *sedre*. R'vi'i se uvijek koristi u tu svrhu. *Aharei-K'došim* je jedina od sedam parova kombiniranih čitanja koja se dijeli na dvije podjednake *alijs* za svaku *alijsu*.

Homoseksualni postupci su zabranjeni. Spolne intimnosti sa životinjama zabranjene su muškarcima i ženama.

Ne smijemo se oskvrnuti radeći bilo što od gore navedenog. Ovi odvratni postupci onečišćuju Zemlju i uzrok su protjeravanja s nje. Takve postupke moramo strogo izbjegavati.

Hamiši - peta alijs - 8 + 10 = 18 p'sukim - (19,15-32)

Ne izopačujte pravde, niti iskazujte čast istaknutoj osobi tijekom suđenja. Moramo uvijek provoditi stvarnu pravdu. Još jednom, imajte na umu da imamo pozitivnu *micvu* koja je, u biti, "druga strana" neko-licine zabrana, čija kršenja dovodi do iskrivljavanja i zaobilaženja pravde.

Nadalje, tehnički, uzevši ova pozitivna zapovijed namijenjena je suci-ma i sudovima. Međutim, Židov kao pojedinac iz ovih *micvot* mora spoznati važnost poštenja i primijeniti neka od tih pravila na neformalnoj osnovi, u svakodnevnom životu. Svatko je s vremena na vrijeme sudac - roditelj, brat,

dijete, prijatelj - a i zakoni sudaca često se mogu primijeniti na obične svako-dnevne situacije.

Ni tračevi ni klevetanje (bez obzira je li ono što se ispriča istina ili laž, to je i dalje zabranjeno); nemojte stajati po strani dok je vaš bližnji u životnoj opasnosti, ili opasnosti po njegovo tijelo ili imovinu. Nemojte mrziti svoga bližnjeg Židova u svom srcu; ukorite svog bližnjeg/sugrađana vodeći računa o njegovim osjećajima, pazite da ga ne osramotite.

S gledišta micvi

Promotrimo pažljivije ... Osramotiti svog bližnjeg ili ga dovesti u neugodno situaciju je **izuzetno** ozbiljan grijeh. Izvor se nalazi u kontekstu ovog ukora. Recimo, na primjer, da neki Židov kori svog bližnjeg zbog kršenja šabata. Ako to ne radi razborito i nanese pretjeranu bol onome koji krši šabat, onda je ovaj koji kori kriv što je doveo svog bližnjeg u neugodno situaciju. Ako onaj koji

ispunjava važnu *micvu hohahe* mora imati senzibilitet za osjećaje prekršitelja, koliko više mi moramo biti na oprezu da nikada ne posramimo druge.

Nemoj se osvećivati, niti gajiti ljutnju; "Ljubi svog bližnjega ..."

Iz riznice R. Yaakova Auerbacha, z"l
Poznato je da se *micvot* može kategorizirati na između Židova i B-ga, *Bein Adam LaMakom* i između ljudi, *Bein Adam Lahaveiro*.

Pasuk v'ahavta l'rei'a'ha kamoha ani hašem na dobar način predstavlja međuljudsku kategoriju *micvot*. Njegova brojčana vrijednost je:

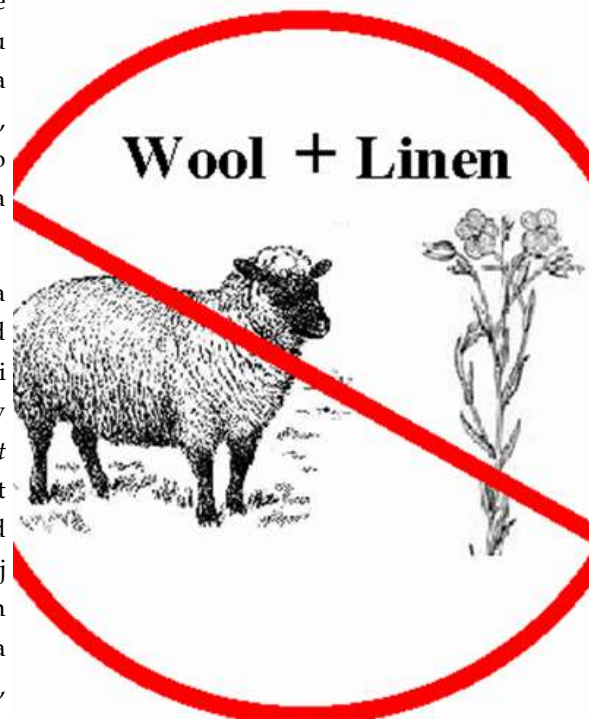
$$6 + 1 + 5 + 2 + 400 (414) + 30 + 200 + 70 + 20 (320) 20 + 40 + 6 + 20 (86) + 1 + 50 + 10 (61) + 26 = 907$$

Micva potom predstavlja *micvot* između čovjeka i B-ga. "I ljubiti ćeš B-ga ..." *v'ahavta et Hašem Elokeha* = (414) + 1 + 400 (401) + 26 + 1 + 30 + 5 + 10 + 20 (66) = 907.

Prekrasan numerički podsjetnik na jednaki status ovih dviju kategorija.

Zapazite stalno podsjećanje: "Ja sam B-g", ili riječi u tom smislu. Biti lju-bazni jedni prema drugima nije sa-mo ljubaznost; to je dio B-žje Tore i ispunjenje *micve*.

Razmislite o ovome ... Postoje mnoge *micvot* koje bi ljubazna osoba učinila čak i ako nije zapovjeđeno. Ona bi ih učinila jer su to stvari koje ljubazni ljudi čine. Pa što te *micvot* pridodaju ovoj osobi? S jedne strane, mi smo prvenstveno sluge B-žje.

(nastavak s 4. stranice) **OU Israel's Torah Tidbits: Alija po alija**

Naše ljubazno ponašanje dio je B-žjih zapovijedi za nas. Stoga je naša prvenstvena motivacija kod činjenja dobrih djela naša želja da ispunimo B-žu Riječ. Iz drugog kuta ... Od nas se traži da vršimo *micvot*, čak i ako nam se to ne sviđa. Čak i ako smatramo da onaj kome su namijenjena naša djela dobročinstva nije vrijedan toga. Ima još.

Zabranjeno je međusobno križati životinje različitih vrsta, sijati miješano sjemenje i nositi *šaatneza*, odjeću od mješavine vune i lana. Imajte na umu da je u ovom *pasuku* zabranjeno mješanje životinja, mješanje biljaka, i mješavina biljaka i životinja. Ovo nije "razlog" za zabranu *šaatneza*, ali je jedan od načina da ovu zagonetnu *micvu* stavimo u pravu perspektivu.

Potom imamo složeno pitanje pomirenja za neprilične odnose sa sluškinjom koja je djelomično oslobođena, a djelomično još rob.

Plodovi prve tri godine života stabla su zabranjeni - **orla**. Ljetina četvrte godine je sveta i mora je se jesti isključivo u Jeruzalemu, ili prodati pa novac upotrijebiti za hranu i piće u Jerušalajimu. Od pete godine nadalje, plodovi su dopušteni svima.

Zabranjeno je proždrljivo jesti.

Ne smije se konzultirati i oslanjati se na znakove, proricanje, prizivanja ili neke aspekte astrologije, itd.

Šiši - šesta aliya - 5 + 7 = 12 p'sukim - (19:,33-20,7)

Ne smije se iskorištavati pridošlicu u zemlji (obraćenika i / ili stranca). Preobraćenik se tretira ljubavlju;

moramo učiti iz našeg egipatskog iskustva.

Zabranjeno je varati bilo kojim lažnim mjerama; čovjek mora biti pošten s utezima i mjerilima (evo, ponovo to vidimo, dvije strane istog *micva* novčića).

Držite sve B-žje uredbe i zakone.

Kazna za *Moleha* (izopačenu idolopokloničku praksu koja uključuje žrtvovanje djece) je smrt kamenovanjem. B-g će odrezati onoga koja služi *Molehu*. Ako društvo ne kazni prekršitelja, B-g će ga kazniti. Tako je i za prakticiranje *ova* i *jid'oni*. Posvetite se i budite sveti.

Š'vi'i - sedma aliya - 15 + 5 = 20 p'sukim - (20,8-27)

Čuvajte ove zakone i vršite ih, jer nas B-g posvećuje zbog naših djela.

Proklinjanje roditelja, čak i nakon njihove smrti, zabranjeno je. (Ovo je primjer brojnih situacija, gdje je Tora prethodno postavila zabranu, a sada navodi kaznu za kršenje zabrane. Prvi put se smatra upozorenjem da se ne čini grijeh. To se uklapa u talmudski princip: Ne kažnjavamo sve dok prethodno ne izdamo upozorenje.)

Tora sada ponavlja zabranjene veze koje su bile iznesene na kraju *Paršat Aharei*. Za sve njih slijedi smrtna kazna. Konkretno smrtna kazna su

različite, ali u sklopu ovoga Rabbam uči naredbu Sanhedrinu da izvrši kaznu "unutarnjeg spaljivanja" kad se to od njega traži. Rabbam smatra da se svaka od četiri smrtno kazne pojedinačno broji među 613 *micvot*.

Tora nam još jednom zapovijeda da sačuvamo sve *micvot*, čime se sprečava da nas Zemlja izbacila iz nje.

Zabranjeno nam je slijediti običaje i prakse naroda među kojima se nađemo. Ova se zabrana odnosi na idolopoklonstvo, nemoralno postupanje i one stvari za koje nema očiglednog razloga. Drugim riječima, obično nema zabrane oponašanja ne-židovske prakse koja je razumna i konstruktivna.

Kako bismo naslijedili zemlju Izraelovu, ne smijemo se vladati na gnusne načina naroda koji su prethodno vodjeli živjeli. Moramo praviti razliku između košer i nekošer životinja (i način života); moramo biti sveti i različiti od drugih. Mi se ne razlikujemo automatski od bilo koga drugog. Tora nas čini različitim. Tora nam daje naš jedinstveni identitet.

Primijetite dvostruku ulogu koju svaki Židov mora odigrati. Svi smo mi pojedinci, a dio smo i Klal Jisraela. Potiče nas se da čuvamo Toru kao pojedinci, ali nam je također "savjetovano" da budemo vjerni B-gu, kako se izraelskom narodu u cjelini ne bi dogodile tragedije.

Ov i *jid'oni* se kažnjavaju kamenovanjem.

Posljednja 3 *p'sukim* ponovo su čitaju za Maftir. ■

Rav Kook:

Pouke iz svetosti i cedaka

Bik i jarac

Postoji mnogo jedinstvenih aspekata hramske službe na Jom kipur, dan očišćenja. Jedan od njih bavi se prinosima žrtve za grijeh (*hatat*). Na sve druge blagdane, donosi se jedna žrtva za grijeh – jarac. Međutim, na Jom kipur, donose se dvije žrtve za grijeh: bik i jarac.

Koje je značenje tih dviju životinja, bika i jarca?

Oproštenje za sva djela

Bik je simbol velike snage. Bikovi su se tradicionalno koristili kao pomoć u gradnji te obrađivanju zemlje. Snaga bikova bila je upregnuta u obrađivanje zemlje, prevoženje raznih dobara i druge konstruktivne svrhe.

Jarac je također simbol snage – no snage koja je destruktivne prirode. Hebrejska riječ za jarca (*sa'ir*) označava oluju i bijes. Jarac u potrazi za hranom pojede i sam korijen biljke. Pustiti jarce da pasu dovelo bi do uništenja pašnjaka i erozije zemlje.

Obje vrste moći – konstruktivna i destruktivna – mogu se koristiti u pozitivne svrhe, no jednako tako obje mogu biti upotrijebljene i u negativne svrhe. Svaka od njih ima

svoje mjesto i vrijeme. Konstruktivne sile koristimo kako bismo gradili i unaprjeđivali, a destruktivne su nam potrebne kada postojeće strukture treba srušiti kako bismo ih poboljšali. Međutim, obje sile mogu biti zloupotrijebljene i nanijeti veliku patnju i bol.

Najčešća potreba za očišćenjem od grijeha jest kada nenamjerno počinimo štetu ili nanesimo nekome povredu. Iz tog razloga, standardna žrtva za grijeh je jarac, simbol uništenja i destrukcije.

Međutim, na Jom kipur, tražimo oproštenje za zloupotrebu svih vrsta moći. Stoga prinosimo i drugi *hatat* – bika, simbol rada. Tom žrtvom, mi iskazujemo žaljenje za slučajeve u kojima smo svojim konstruktivnim djelima počinili štetu.

Svetost u fizičkom zadovoljstvu

„Tri godine plod će biti orla, ne smije se jesti. Četvrti godine, svi plodovi bit će sveti, na slavu B-gu.“ (Lev 19,23-24)

Talmud u Berahot 35a citira taj stih kao izvor za izgovaranje blagoslova nad hranom.

„Sveti, na slavu B-gu“ – to nas uči da (voće i druga hrana) zahtijeva blagoslov prije i nakon jela.“

Rav Kook primjećuje da je ključna riječ *kodeš* – svetost. Čak i kad jedemo, kada smo dionici svjetovnih zadovoljstava, trebali bismo biti sposobni pronaći u tome svetost.

Svetost u fizičkim zadovoljstvima? Kako je to moguće?

Prilika za svetost

Što je *braha*? Kada izgovaramo blagoslov, mi izražavamo našu svijest o tome da je B-g izvor svakog zadovoljstva. No, postoji zadovoljstvo veće od samog zadovoljavanja naših čula koje dolazi jedenjem hrane. Jedenje nam daje priliku da izgovorimo blagoslov i tako nas povezuje sa našim Stvoriteljem. Kada shvatimo da je svaki oblik fizičkog zadovoljstva prilika za uzdizanje duše i oplemenjivanje duha, tada doživljavamo veliku unutarnju radost.

Braha nije samo naša zahvalnost za fizički užitek. Svaki blagoslov trebao bi nas podsjetiti na veliku dobrotu koju nam B-g iskazuje: da čak i materijalna zadovoljstva mogu postati izvor duhovnosti i svetosti. Naši plodovi tako postaju „sveti, na slavu B-gu.“

Lekcije iz cedake

(nastavak s 6. stranice) **Rav Kook: Pouke iz svetosti i cedaka**

Jedan oblik pomoći siromašnima koji zapovijeda Tora je micva *pei'a*. Poljoprivrednik mora ostaviti uglove (*pei'a*) svog polja za siromahe.

„Kada žanješ žetvu na svojoj zemlji, nemoj požeti uglove svoje njive. Ostavi ih siromahu i strancu.“ (Lev 19,9-10)

Mudraci naglašavaju da područje koje se ostavlja siromahu mora biti posljednji dio njive koja se žanje. Ne smije se ostavljati početak ili sredina njive. Zašto ne? Tim zahtjevom Tora postavlja određeno vrijeme za siromahe da dođu po svoj dio. Talmud (*Šabat 23a*) primjećuje da to sprječava četiri potencijalna problema:

Krađu od siromaha. Zemljoposjednik bi mogao ostaviti *pei'a* u neko unaprijed određeno vrijeme kako bi bio siguran da će plodovi njive otići u ruke njegovih prijatelja ili rođaka, a ne siromaha.

Izgubljeno vrijeme. Siromah ne treba hodati oko njive čekajući trenutak u kojem će vlasnik odlučiti koji dio svoje njive ostavlja za *pei'a*.

Neopravdane sumnje. Ljudi ne bi mogli znati je li vlasnik već odvojio svoju *pei'a*, pa bi ga mogli sumnjiviti za neispunjenu *micvu*.

Varalice. Nepošteni zemljoposjednici mogli bi tvrditi da su već ranije ostavili *pei'a*, dok zapravo to nisu učinili.

Rav Kook napisao je da ova četiri razloga razjašnjavaju pogled Tore na milostinju.

Moralna dužnost

Sam izraz „krasti od siromaha“ je poučan. Pomaganje onima koji su u potrebi nije samo stvar velikodušnosti. To je društvena i moralna dužnost. Hebrejska riječ za milos-

tinju (*cedaka*) dolazi od korijena *cedek*, što znači pravda. Onome tko odbija pomoći siromahu ne nedostaje samo velikodušnost. On je lopov koji krade ono što punim pravom pripada drugima!

Općenito, postojanje siromaštva u svijetu ne mora se gledati kao isključivo negativni fenomen. Postoje mnoge svrhe za siromaštvo, uključujući doprinos siromaštva na naš duhovni rast.

Suosjećanje za siromašne

Ako naglasimo samo obvezujući aspekt *cedake*, mi se koncentriramo isključivo na stajalište donatora i potrebu onoga koji milodar prima. No, ova *micva* zahtijeva i stav velikodušnosti i dobrote. Moramo imati suosjećanje za one koji su u potrebi i za njihove nevolje. Iz tog razloga, Tora izražava brigu za vrijeme siromaha i za njegov osjećaj samopoštovanja. Siromah ne mora čekati dok vlasnik konačno ne odluči odvojiti *pei'a*.

Ukratko, temelj židovske milostinje je dužnost. Ali stav suosjećanja i razumijevanja također je potreban kako bismo u potpunosti postigli cilj *cedake*.

Društvena obveza

Društveni običaji mogu služiti tome da zaštite slabe i siromašne. Neki ljudi daju samo zato da se na njih ne bi gledalo kao na škrte i

nebrizne ljude. Društvo također iskazuje počast velikodušnim donatorima i dobročiniteljima.

Prva dva spomenuta aspekta, naša moralna dužnost i potreba za razvojem suosjećanja, čine unutarnji poticaj da pomažemo siromašnima. Međutim, samo ako te aspekte zaista uzimamo u obzir, minimaliziramo doprinos pritiska društva u ohrabriranju ljudi da podupiru one u potrebi. Onaj tko je u potpunosti svjestan važnosti milostinje, ne treba tu vanjsku motivaciju. Međutim, ne dosežu svi tu razinu prosvjetljenja. Za dobrobit društva u cjelini, Tora potvrđuje važnost društvenih obveza da se daje i pomaže drugima. Vezano uz *micvu pei'a*, to je izraženo brigom za to da bi društvo moglo nepravedno osumnjiviti onoga tko je ustvari odvojio *pei'a*.

Zaustaviti varalice

Četvrti problem – zatvoriti priliku za potencijalne varalice – odnosi se samo na najniži, najviše korumpirani segment društva. No, to je dovoljan razlog da to bude obveza za sve članove društva. Unutar društva postoji prirodna cjelina. Ljudi su pod utjecajem jedni drugih i prosvjetljen pojedinac ne može tvrditi da je toliko nepropustan da bi spriječio moralno propadanje koje se može dogoditi u nižim sferama društva. ■

Prevela Anja Grabar

Rabbi Berel Wein:

Držati se mjerila Tore

Nekako je u današnjem Židovskom svijetu u modi povezivati svetost i duhovnost s mistikom, natprirodnim, iracionalnim, nepoznatim i neshvatljivim. Mnoštvo knjiga koje su napisane i objavljene u vezi kabale, većina njih sumnjiva sadržaja i učenosti, pokazatelj je tog suvremenog trenda. Drugi primjer toga trenda je uzlet "svetih ljudi" koji dijele blagoslove i amajlije, i njihova popularnost među masama. Uz dužno poštovanje prema onima koji su uključeni u ovo duhovno traganje, meni se čini da je definicija svetosti kako je iznesena u ovoj tjelesnoj odjeljku Tore, nespojiva s tim izletima u mistiku. Tora definira svetost konkretnim, jasno razumljivim, ljudskim terminima. Samodisciplina, kontrola vlastitog ponašanja, govora i postupaka sastavni su dijelovi svetosti kako je Tora vidi. Dakle, priznat ću da je to neuzbudljiva svetost. Mnogo je glamuroznije primiti blagoslov od svetog čovjeka u 3 sata ujutro, ili se uključiti u meditaciju, transcendentalnu ili neku drugu, ili plesati između klupa u sinagogi tijekom molitve ili stvoriti neku du-

hovniju molitvu od one zamorne, staromodne tradicionalno oblikovane molitve, nego se suzdržati od klevete, seksualnog promiskuiteta ili nepoštenog ponašanja s novcem.

Svima je jasno da ljudi vole "prikazati." Život je toliko nesiguran i stvari se događaju tako neočekivano i nepredvidivo da nema potpuno racionalnog odgovora na naše probleme. Ipak, Tora od nas zahtijeva određenu dozu racionalnosti u našem životu, ponašanju i vjerovanju. Poznato načelo Rabi Moše ben Maimona da čovjek mora istraživati Toru i judaizam koliko god mu njegov razum dopušta i tek potom se počne oslanjati na vjeru, tužno je zanemarena u našem suvremenom Židovskom svijetu. Pa čak i kada je vjera jedini čovjekov odgovor na životne teškoće, ne smijemo je pomiješati s iracionalnom duhovnošću i potragom za svetošću sredstvima koja nisu dio Tore. Izučavanje kabale oduvijek je trebalo biti ograničeno i tajno, a ne javno, pristupačno i plitko. U današnje vrijeme svi su zainteresirani za duhovnost. No Tora

ima odavno izgubljen popis dozvoljenog i zabranjenog ponašanja, zapovijedi i moralnih načela kao putokaza na svom putu prema svetosti. Kao što i sam Talmud kaže, kada komentira riječi proroka Jirmijahua, koji je rekao: "*Oni (narod Izraela) su Me zaboravili (B-ga), "Kada bi Me barem napustili (u svojoj ispraznoj teološkoj, filozofskoj ili duhovnoj potrazi) i jednostavno držali zapovijedi moje Tore!"* Sam B-g kaže: "Ostavi me!" nemoj nastavljati s prividnom duhovnošću, nemoj pasti u zamku natprirodnog, nestvarnog, lažnog mesijanzma, zanosna melodijskih napjeva i gitara, svih lažnih fatamorgana koje su u našoj prošlosti nanijele toliko štete našem narodu. Svetost, duhovnost, dolazi od držanja Tore, od suzdržavanja koje je oduvijek bilo dijelom prirode Židova, ali je u naše vrijeme postalo zastarjelo i staromodno.

Tora stavlja snažan naglasak na poštenje. Poštenje u postupanju s novcem na vrhu je popisa onoga što Tora zahtijeva u svrhu svetosti. Trenutni oblici duhovnosti ne bave se

(nastavak s 8. stranice) **Rabbi Berel Wein: Držati se mjerila Tore**

tom krutom praktičnom stvari. Na žalost, trenutno svjedočimo kako su Židovi ovdje u Izraelu i u Sjedinjenim Državama proglašeni krivima za teške zločine u vezi novca. To što su novci koje su ukrali bili upotrebljeni da pomognu institucijama Tore da opstanu, pa čak i napreduju, na nikakav način ne ublažava njihove postupke. Zapravo, po mom mišljenju, to čini njihovo nepoštenje još gorim. Krasti za mjesta Tore, duhovnost iznad *halah*e, to prepostavlja da čovjek zna bolje od B-ga što je ispravno i dobro, a što ne. To ponižava Toru i sve što Tora predstavlja. Jedan od najvećih problema traganja za duhovnošću u naše doba je arogancija "svetih" ljudi koji na mjesto jasnih odredbi Tore postavljaju svoj sud i mišljenje. Čitanje Tore od ovog tjedna vrlo je jednostavno razumljivo u svom značenju i uputama kako postići svetost. Nije joj potrebno nikakvo duhovno dopunjavanje ili tumačenje. Ono traži jedino poslušnost, disciplinu, strpljivost, optimizam i vjerran osjećaj za stvarnost i stvarni svijet u kojemu živimo. Mi smo pozvani da budemo "sveti narod". Sveti narod mora imati program ponašanja, a ne ekstatične osjećaje i vjeru u kojoj će se osjećati dobro. Pažljivo čitanje ovoj tjedne *paraše*

dovodi me do ovog neizbježnog zaključka.

Tora se u obje *parašijot* od ovog tjedna, izgleda, jako koncentrira i na pitanja seksualnosti i intime. Seksualno ponašanje čovjeka u očima Tore formira jednu od triju osnova civilizacije i odnosa ljudskog bića prema svom stvoritelju. Tora na to gleda kao na pitanje života i smrti kako fizički tako i duhovno.

Na vrlo detaljan način, Tora ocrta va koji su odnosi među ljudima dopušteni, a koji zabranjeni. Ti su zakoni temelj Židovskog života i velike većine ostatka čovječanstva tisućljećima. Svijet je bio svjedokom velikih oscilacija u onome što se prihvaća kao prihvatljivo društveno i seksualno ponašanje. Međutim, načela Tore ostala su nepromijenjena i potvrđene mjere zaštite obitelji i društva.

Tora priznaje seksualnost kao jednu od pokretačkih sila opstojnosti čovječanstva. Ona je doslovno primarna sila ljudske kreativne snage. Tako moćnu silu treba upravljati i upregnuti je u dobre svrhe. Kada je se ne kontrolira ona može odvesti u propast i katastrofu.

Stoga ju je Tora regulirala i usmjerila u produktivnom i kreativnom smjeru, te je udaljila od razvratnog ponašanja i katastrofe promiskuiteta. Današnje je društvo postavilo mnogo slobodnija pravila po tom pitanju i zbog toga je cijela struktura obitelji, koja je okosnica društva, dovedena u opasnost. Talmudski rabini, predviđajući takva periodička

nazadovanja u moralu i seksualnom ponašanju, inzistirali su da se te zakone javno čita na Jom kipur. Put ka svetosti, čistoti, i opraštanju leži u poštivanju ovog kodeksa ponašanja.

Rimokatolička crkva trenutno je teško zapletena u svojim skandalima svećeničke pedofilije. Naše društvo također nije oslobođeno te pošasti koja traumatizira i uništava živote svih u to uključenih, obično trajno. Kada se počinitelji takvog ponašanja skrivaju iza religije i dugih halja šteta nanosena društvu i vjeri još je veća.

Ne postoje dobri pedofili i te ljude svakako ne bi trebalo štiti na potencijalnu štetu drugih žrtava. Društvo koje tolerira takve zločince suučesnik je u nemoralu i zlu njihovog ponašanja. Tora ističe težinu njihovog ponašanja ukazujući na težinu kazne koja ih čeka.

Za Toru se kod ovoga radi o jasnom pitanju života i smrti, i ova vrsta ozbiljne presude ima namjeru postaviti standard ponašanja i poštenja za cijelu zajednicu. Zbog siline ovog fizičkog nagona u nama, Talmud nas je upozorio da nitko nije iznad iskušenja ili zlouporabe povjerenja. I zato nikoga ne bi trebalo gledati kao da je iznad zakona niti u ovoj stvari.

Ne može se izbjeći mjerilima ponašanja koje nam je Tora postavila u ovome. I da to još naglasi, ova se mjerila ponavljaju u Tori kako bismo mogli imati koristi od ovih uputa i istinski težiti svetosti i čistoći u sebi samima, svojim obiteljima i zajednici. ■

Rabbi Yissocher Frand:

Bolje biti škrt nego Ispunjen mržnjom

Ovo tjedna *parša* (*Vajikra 19,18*) sadrži zabranu osвете i inata prema bližnjima. Raši (temeljeno na Toras Kohanim) citira definiciju zabrane osvećivanja (*Lo Sikom*): „Ako netko kaže svom bližnjem, 'Posudi mi srp' i prijatelj mu kaže 'Ne', a sljedećeg dana taj drugi čovjek (koji je odbio posuditi srp) pita ovog prvog da mu posudi sjekiru i on mu odgovori 'Neću ti posuditi sjekiru jer ti meni nisi posudio srp' - to je osvećivanje.“

Hizkuni pita jednostavno pitanje. U toj situaciji, tko je gori - onaj koji nije posudio srp, ili onaj tko je za uzvrat odlučio da neće svom škrtom prijatelju posuditi sjekiru? Moglo bi nam se učiniti da je gori ovaj prvi jer drugi ima pravo reći, „On nije bio dobar prema meni, pa zašto bih onda ja bio dobar prema njemu?“ No, zašto onda upravo ovaj drugi krši biblijsku zabranu „*Lo Sikom*“ (Ne osvećuj se), dok

ovaj prvi nije ni u kakvom prekršaju? Gdje je tu pravda?

Hizkuni daje zanimljivo tumačenje. Prva je osoba škrt, no druga krši zabranu mržnje prema bližnjem Židovu. Prvi čovjek nema ništa osobno protiv drugoga. Možda samo pretjerano štiti svoju imovinu. Međutim, drugi odbija posuditi svoju imovinu iz ozlojeđenosti, čak i mržnje prema prvome. To je mnogo veća karakterna mana. Onaj tko je škrt ne krši biblijsku zabranu; no onaj tko mrzi svog bližnjeg to svakako čini.

Je li Hilel dao obraćeniku samo „pola pogače“?

Gore spomenuti stih završava poznatom frazom: „Voli bližnjega svoga kao samoga sebe - Ja sam Hašem.“ To je pozitivna biblijska zapovijed *Ahavas Jisrael* (ljubavi prema bližnjem Židovu). Ramban daje krasan uvid u tu zapovijed: „Taj izraz (voljeti bližnjeg kao sa-

mog sebe) je preuveličan!“ Ramban kaže da je naprosto nemoguće od ikoga očekivati da voli drugoga kao što voli sebe. Još da je rečeno da volimo svoje supružnike ili djecu kao što volimo sebe... no, očekivati da svoje susjede volimo kao sami sebe, to je vrlo nerealistično. Jednostavno je van ljudskog kapaciteta dostići tu razinu altruizma. Pa kako onda Ramban tumači tu *micvu*?

Ramban sugerira da je srž te zapovijedi da čovjek želi da njegov bližnji ima sve jednako dobro kao što on sam ima. Ramban kaže da postoje mnoge situacije u kojima ljudi žele dobro svojim bližnjima i velikodušni su prema njima, ali ne u svemu. „Mogu živjeti sa činjenicom da imaš novca onoliko koliko ja imam, ali ne mogu živjeti u spoznaji da si pametniji od mene!“, ili „Mogu živjeti s time da imaš onoliko novca koliko ja imam i da si pametniji od mene, ali ne mogu podnijeti da su tvoja djeca poslušnija od moje!“ „Bar u jednom području, želim biti bolji od tebe!“ To je ono što nas Tora ovdje uči, kaže Ramban. Zapovjedenam je potisnuti svaku takvu ogorčenost duha i nikako ne njegovati takav sebični egoizam u svojim srcima.

To je vrlo značajno. Fokus je ovdje na prevladavanju zavisti. To je srž ove *micve* - osloboditi se zavisti. Na kraju svega, razlog zbog kojeg ne mogu živjeti sa činjenicom da je moj bližnji „jednako dobar kao ja“ je taj što sam ljubomor na njega. *Micva* nam kaže da bismo za svog bližnjeg trebali željeti jednako dobro kao i za

(nastavak s 10. stranice) **Rabbi Yissocher Frand: Bolje biti škrt nego ispunjen mržnjom**

sebe te da ne bismo ni na koji način smjeli biti ogorčeni ako on ima sve što mi imamo, a možda čak i više od nas.

To je opisano u poznatoj Gemari (Šabos 31a): „Jednom je pred Šamaja došao poganin koji mu je rekao 'Obratit ću se na judaizam budeš li me čitavoj Tori poučio dok stojim na jednoj nozi'. Šamaj ga je odgurnuo palicom za mjerenje koju je držao u ruci. Zatim je isti taj poganin došao pred Hilela koji mu je dozvolio konverziju. Hilel mu je rekao 'Ono što je tebi mrsko, nemoj činiti svom bližnjem. To je čitava Tora; sve ostalo su komentari – idi i uči ju.'“

Međutim, taj je odlomak Talmuda vrlo težak. Kako je Hilel mogao reći da je to „čitava Tora“? U najboljem slučaju taj bi princip mogao obuhvatiti zakone međuljudskih odnosa. No, što je sa zakonima koji određuju odnos između čovjeka i B-ga? Što je sa zabranama poput *šatneza* (zabranjenih miješanja), *hazera* (jedenja svinjetine) i *avoda zara* (idolopoklonstva)? Što je sa vjerom, sa Sukotom, Pesahom, macom i *hamecom*? Izgleda da je Hilel ovom poganinu dao samo „pola pogače“, da tako kažemo. Koje je značenje ove gemare?

Ramban pita: Kako da čovjek dosegne razinu na kojoj svom bližnjem želi jednako kao i sebi? Ramban odgovara da čovjek mora ukloniti karakteristiku ljubomore iz svog srca. Naravno da je to jednostavnije reći nego učiniti. Jedan od najosnovnijih ljudskih osjećaja je zavist. Pa koju onda „laku formulu“ nudi Ramban? Osloboditi se lju-

bomore je sjajna ideja, ali kako to postići?

Po mom skromnom mišljenju, samo je jedan način da se oslobodimo svoje prirodne tendencije da budemo zavidni, a to je da postanemo vjernici – *ma'aminim* – vjernici u koncept *Hašgoha pratis* (osobne B-žje providnosti). Moramo početi vjerovati u to da Ribono šel Olam svakome od nas daje točno ono što mu treba kako bi funkcionirao u ovom svijetu i ispunio svoju misiju. Ono što nemamo, to nam ni ne treba!

Stoga, ja nemam problem s time da moj prijatelj ima bolji auto od mene. Meni taj auto ne treba. Nemam problem ni s time da moj prijatelj zarađuje više od mene. Meni toliko novca ne treba. Vjerujem potpunom vjerom (*ani ma'amin b'emuna šlema...*) da je sve ono što imam u ovom svijetu upravo ono što mi treba – ni manje, ni više. Na taj način čovjek uklanja ljubomoru iz svog srca.

Priznajem da doći do te razine nije lako. No, to je pristup koji valja primijeniti kako bi se u tom smjeru kretali. To je jedini valjani pristup. Moramo potpuno vjerovati da Svemogućí brine o svemu što jesmo i o svemu što nam je potrebno te da

nam daje sve što trebamo i da ono što nemamo, ni ne trebamo. Zato sam ja potpuno zadovoljan ako netko drugi živi u kući ljepšoj od moje. Meni ta kuća ne treba. B-g zna što je dobro za mene. Na taj način slobodan sam od zavisti.

Koncept toga da želimo svom bližnjem ono što i sami imamo imamo te da ne nanosimo štetu svom bližnjem i ne tretiramo ga onako kako ni sami ne bismo željeli biti tretirani neodvojiv je od *micve* vjere (*emuna*). *Emuna* je zapravo cijela Tora. Zato je Hilel mogao reći potencijalnom obraćeniku: To je srž cijele Tore! Stav „ono što je tebi mrsko, ne čini svom bližnjem“ temelji se na vjerovanju u *Hašgoha pratis* i vjeri da nam Svemogućí daje sve što nam je potrebno.

Ako bi netko želio svesti Toru na njen najosnovniji koncept, to bi bila *emuna*. To se slaže s onim što kaže Talmud (*Makos 24a*): „Prorok Habakuk došao je i sveo srž Tore na jedan jedini princip: Pravednik će živjeti od svoje vjere“ (*Cadik b'emunaso jihje- Habakuk 2:4*). Zato je Hilel rekao da je to „cijela Tora“. Nije izostavio drugu polovicu pogače! ■

Prevela Anja Grabar

Rabbi Shaul Rosenblatt:

Ekstremi ljudskih potencijala

Ova *parša* naširoko govori o zakonima incesta; takvi zakoni postoje u gotovo svim modernim društvima, no postoje izuzeci poput Francuske, Španjolske i Kine. Nitko ne sumnja u to da iz takvih odnosa proizlaze genetski problemi, no je li potrebno zabraniti određen seksualni čin u dobu kada postoji efektivna kontracepcija? Namjere Tore su duhovne prirode. No, u društvima poput britanskog, gdje nema provizije za duhovne zakone, koji bi razlog trebali pronaći za zabranjivanje incesta? Ako tko ima zamisao, rado bih ju čuo.

Aharej Mos započinje sa službom za Jom kipur, a završava zakonima o zabranjenim seksualnim odnosima. Prvi odjeljak čita se na jutarnjoj službi za Jom kipur, a drugi na popodnevnoj.

Ova nas *parša* poziva da budemo sveti. Puna je sjajnih zakona i jedna je od mojih najdražih.

Neki od tih zakona su: poštuju roditelje, drži šabat, ne štuj idole, daj darove siromasima, budi pošten, voli svog bližnjeg kao samog sebe (da, mi Židovi imamo copyright na ovu izjavu, iako su ju mnogi drugi pokušali prodati pod svojim bren-dom), suzdrži se od nemoralnih seksualnih odnosa, poštuju starije, voli obraćenike, ne sudjeluj u vraćanju i gatanju, ne izvrći pravdu, drži kašrut itd. *Parša* završava riječima „Držat ćete sve Moje zakone i propise... bit ćete sveti... Ja sam vas odvojio među narodima da budete

Moji.“

Ova *parša* je *parša* velikih kontrasta. Služba na Jom kipur predstavlja vrhunac ljudskog duhovnog iskustva. Na najsvetijem mjestu na svijetu – Brdu Hrama u Jeruzalemu, na najsvetiji dan u godini – Jom kipur, najsvetiji čovjek židovskog naroda – veliki svećenik, ulazi u Svetinju nad Svetinjama u službu B-gu.

A tada *parša* nastavlja dubinama izopačenosti. Ne spavaj sa svojom sestrom; ne spavaj sa svojom majkom; ne spavaj sa svojim ocem; ne spavaj sa životinjom. Ljudska degeneracija izgleda nema granica.

Vjerujem da nam ova *parša* želi pokazati širok spektar ljudskog potencijala.

Mi ljudi možemo postići nevjerovatne duhovne visine. Gotovo da nema razine duhovnosti koja nam

nije dostupna ako se usmjerimo u tom smjeru. Veličina je unutar našeg dosega. Možemo obilno davati; možemo uvelike doprinosti životima drugih ljudi i budućnosti čovječanstva; možemo voljeti strastveno i predano (a mnogo je ljudskih bića koja možemo obasipati ljubavlju); imamo pristup najdubljim dubinama božanske mudrosti – i sposobnosti da tom mudrošću budemo istinski prosvjetljeni; možemo komunicirati direktno s B-gom i Njegovu prisutnost osjećati neprestano u svom životu. Duhovne ljestve koje pokazuju prema gore nemaju primjetan vrh.

Pa ipak...

Isto vrijedi i u drugome smjeru. Ljestve nemaju ni vidljivo dno. Možemo biti egoistični bez granica; možemo uzrokovati nezamislivu destrukciju i patnju drugima; možemo zlostavljati one koje volimo, silovati malu djecu; možemo lagati, krasti, ubijati. Arogancija, ljutnja, apatija, pohlepa, požuda i mržnja svakome su od nas u dosegu. A u području seksualnosti, svako ljudsko biće ima sposobnost da se u vrlo kratkom roku pretvori u životinju koja ne promišlja o svojim postupcima.

Ekstremi su dostupni svakome od nas – kao i sve ono između njih. Na nama je da donosimo izbore.

Šabat šalom ■

Prevela Anja Grabar

Rabbi Shaul Youdkevitch, Live Kabbalah:

TJEDNI ZOHAR: AHAREI MOT – KEDOŠIM

Paraša Aharej Mot opisuje redosljed rada Velikog svećenika u hramu na Jom Kipur; stoga je se čita i na taj dan. Međutim, komentatori pitaju zašto čitamo *parašu* koja se bavi Jom kipurom u proljeće?

Dakle, ono što je zajedničko kod proljeća i Jom Kipura je da i u jednom i u drugom mi određujemo svoju sudbinu. Na Jom kipur *tešuva* (pokajanje), *tefila* (molitva) i *cedaka* (dobrotvornost) imaju moć da izmijene odluku, a također tijekom proljeća, kada se suočavamo s čišćenjem *omera*, potrebna nam je snaga očišćenja Jom kipura, kako bismo se povezali s našim "istinskim ja".

Aharej Mot se bavi Jom kipurom i radom velikog svećenika, koji se odnosi na energiju *heseda* - moći davanja i dijeljenja. *Hesed* ima moć liječenja i u naše dane kada nemamo Velikog svećenika mi taj posao trebamo preuzeti na sebe. Znači, moramo se zapitati kako bismo mogli unijeti *hesed* u svaki postupak i misao koju imamo tako da bi naš život bio ispunjen energijom ozdravljenja.

Zohar na ovu *parašu* počinje s dva citata iz psalama: "Služite G-spodinu sa strahopoštovanjem i slavite njegovu vladavinu s drhtanjem" (Psalmi 2,11) i "Služite G-spodinu s radošću; dođite predanj s radosnim pjesmama" (Psalmi 100,2), pa pita kako mogu postojati oba ova stiha?! I odgovara da riječ "strahopoštovanje" ne treba tumačiti prema njezinom današnjem značenju. Slova riječi "strahopoštovanje" (*jir'a* יראה) također čine (s drugačijim samoglasnicima) riječ "vizija" (*jire* יראה). Stoga, kad imamo "strahopoštovanje" mi zapravo imamo "poštivanje". Možemo vidjeti i shvatiti da postoje stvari koje su veće od nas i tada postajemo ponizni i postupamo sa skromnošću i obuzdavanjem, i upravo to je mjesto od kojeg možemo početi rasti, uzdići sebe i u naše živote privući silu života.

Naš duhovni rad namijenjen nama, ne B-gu. On je stalno održavanje energetskog toka iz gornjih svjetova prema nama, a kako se sve to događa po sistemu uzroka i posljedice, postoje neke stvari koje ne treba činiti, kao što je već rečeno o Tori, da ona može biti "začin"- oduševljenje - uživanje života ili otrov - sve je stvar toga kako ju mi izvršavamo, i tek onda možemo postići sreću, radost i naklonost prema Stvoritelju. U tome se sastoji naša slobodna volja, na koju se frekvenciju želimo povezati.

Kedošim je pak vrlo posebna *paraša* koja u sebi sadrži izreku "voli druge kao sebe", za koju je rabin Akiva rekao da je najveća odredba u Tori. A to znači, da je ona odredba iz koje proizlaze sve *micvot*. Ali naša *paraša* se čita u periodu *sefirat haomera* (brojenje *omera*) za vrijeme kojega je umrlo 24 tisuće studenata Rabi Akive, pošto nisu imali poštovanja jedan prema drugome.

Veliki mudraci objašnjavaju da se u *sefirat haomer* ne radi o smrti studenata rabina Akive. Oni objašnjavaju da na Pesah baš svatko od nas treba vidjeti sebe kao da prolazi kroz svoj vlastiti Izlazak, priliku da budemo slobodni od naših nevolja i boli, u suprotnom se može smatrati da smo robovi koji su izuzeti od svih *micvot*, jer u stanju u kojem se nalazi, rob je sebičan i koncentriran samo na svoje probleme, te nije u stanju vidjeti kompletnu sliku i ispuniti najveću *micvu* od svih - "Voli druge kao sebe samoga". Rob ne može vidjeti bol svog bližnjeg jer njegovo srce nije otvoreno. *Sefirat haomer* je bio osmišljen da nas nauči što su ljubav i jedinstvo, koji su glavni uvjet za primanje Tore na Šavuot.

Imati međusobno poštovanje zna-

či dovoditi do stanovitog smjera, a kad kažemo da se učenici Rabina Akive nisu međusobno odnosili s poštovanjem to znači da oni nisu cijelim srcem podijelili sa svojim prijateljima moć i znanje koje su crpili iz svog učenja Tore. Stoga se *paraša Kedošim* uvijek čita u vrijeme *sefirat haomera*, kako bi nas podsjetila da je vrijeme da se usredotočimo na "voli druge kao sebe". Na taj način, bezuvjetan način, mi se možemo priključiti na dotok moći Stvoritelja, moći beskonačnosti, u svom životu. Ta moć omogućuje pravi uspjeh i blagoslov u svemu što radimo. To je moć svetosti. Što znači, da je ljubav prema našem bližnjem neophodna kako bismo se povezali sa Stvoriteljem i sa pravim uspjehom.

Paraša započinje riječima "... budite sveti". Naoko, ovo djeluje poput naredbe, ali Zohar objašnjava da je smisao riječ "budite" obećanje, ne zapovijed, tj. da ako se ponašamo na način "voljenja drugih ..." mi ćemo biti sveti.

Zohar također objašnjava da nam se ne mora sviđati odnosno da moramo voljeti sve što naš bližnji radi, ali mi bismo trebali moći pronaći unutarnju iskru u njemu, njegov božanski dio, i taj dio bismo trebali voljeti i povezati se s njime. Ovo je jedini način na koji možemo biti "sveti" - da se sjetimo da se, svaki puta kada osjećamo ljutnju, frustraciju, ljubomoru i sl. prema našem bližnjem, trebamo povezati s božanskom iskrom u njemu. ■

Prevela Tamar Buchwald

Neprocjenjiva vrijednost čestitosti, Rabbi Daniel Travis:

Istina i pravda

Avraham odgovori: "Shvatio sam da jedna stvar koje ovdje nema je strah od *Elokima*, zato sam mogao biti ubijen zbog moje supruge." (*Be-rešit 20,11*)

Iako je hebrejska riječ *Elokim* općenito upućuje na B-ga, u ovom se slučaju također odnosi i na gradskog suca. Avraham je iznio svoju bojazan da s obzirom da narod koji je živio u Geraru nije imao straha pred svojim vlastima, te ljudi nisu bili disciplinirani, oni bi ga ubili kako bi mu uzeli ženu. (Oni nisu bili posve iskvareni, jer iako bi ubili čovjeka da zadovolje svoje želje, oni ne bi išli tako daleko da napastuju udatu ženu.)

Mnogi ljudi, koji su u osnovi poštteni, ne paze na kršenje "malih" zakona koje propisuju vlasti. Među-

tim, naši mudraci nam kažu da državni propisi imaju isti status kao i ostali dijelovi židovskog zakona, i to je prihvaćeno kao *halaha*. Na primjer, Rav Yaakov Kaminetsky jako je pazio da nikada ne prekrši bilo koji zakon. On nikada ne bi prešao ulicu na crveno svjetlo, čak i onda kada ne bi bilo automobila na vidiku.

Ponekad se nađemo u situacijama u kojima nam je teško reći "cijelu istinu" vladinim službenicima. Čak i u takvim okolnostima, onaj koji je u potpunosti usvojio osobinu čestitosti može skupiti unutarnje snage da izbjegne opravdavanje laži. Jedan se takav incident dogodio kada su Rav Noigershela, jednog od velikih živućih podučavatelja židovske etike, vozili u Jeruzalem. Njegov vozač, koji je cijelu noć proveo brinući se za oca u bolnici, uopće nije bio spa-

vao. Dok su ulazili u Jeruzalem, vozač je zaspao za volanom i automobil je skrenuo s ceste niz liticu. Samim čudom ni Rav Noigershel niti njegov vozač nisu bili povrijeđeni. Odmah nakon nesreće policija je stigla na mjestu događaja. Rav Noigershel je savjetovao svom vozaču da policiji kaže istinu o tome što se i zašto se to dogodilo, jer, objasnio je, nakon što je doživio takvo čudo dužan je B-gu reći istinu. Time što će policiji reći da je zaspao za volanom, vozač je riskirao da ostane bez vozačke dozvole i da izgubi popuste kod svog osiguravatelja, ali je odlučio postupiti po savjetu Rav Noigershela. I što je znakovito, nije pretrpio nikakve veće negativne posljedice zbog toga što je rekao istinu. ■

Prevela Tamar Buchwald

Ozer Bergman - Breslov Research Institute:

Očaj - tako nešto ne postoji!

Pogledajmo ponovo što smo prošlog tjedna pisali o prinosu *omera*. Da, toliko je to važno. Prinos se sastojao od ječma, tipične životinjske hrane. Drugi dan Pesaha, jednim *omerom* (mjera od približno 1,9 litre) ječma se mahalo u šest smjerova (gore, dolje, te četiri strane svijeta). Postavili smo pitanje: Zašto mahati ječmom? Zašto ne pšenicom, ljudskom hranom? Evo odgovora kojeg nismo dali prošli tjedan. Ječam, zbog toga što je životinjska hrana, predstavlja životinjski način razmišljanja. Za vašu prosječnu kravu nema ničeg boljeg od toga da je odvedete na pašu ili da žvače svježe sijeno.

To je smisao života - ugađati tijelu. Životinje ne razmišljaju previše o smislu života i rijetko provode vrijeme promišljajući o dobroti i veličini Stvoritelja.

Nažalost isto vrijedi i za neka od ljudskih bića većinu vremena, a za

sve nas ostale s vremena na vrijeme. Kada sagriješimo, to je zbog toga što nam je mozak skliznuo u životinjski način rada. Dovoljno je loše već i ako je to posljedica toga što smo konzumirali previše "ječma". Puno je gore kad svjesno donesemo glupu odluku da otklonimo našu ljudsku svijest kako bismo se ponašali poput majmuna ili radili kao magarci.

Ali **očaj - tako nešto ne postoji!** Kada je *kohen* mahao prinosom *omera* u *Beit Ha-Mikdašu* on je činio nešto nesvakidašnje. Njegovo nečujno mahanje slalo je moćnu poruku svakom ljudskom biću na kugli zemaljskoj: **svijet je ispunjen B-žjom slavom!** Ne postoji mjesto - fizička lokacija ili duhovna situacija - u kojoj nema B-žje prisutnosti. I zbog toga "očaj ne postoji."

Bez obzira koliko nesveto ili oprečno svetosti bilo mjesto na kojem se nalazite, bez obzira koliko ste odluku donijeli u svom životu koje nisu

svete ili koje su suprotne svetosti (čak i prije samo nekoliko minuta), B-g je upravo tu s vama, i ispunjava taj prostor Svojom slavom.

I to je trenutak u kojem se testira karakter Židova. Hoće li se predati, prihvatiti svoje trenutno stanje raskalašenosti i nastaviti se udaljavati od B-ga i Njegove Tore? Ili će izdržati što god da mu se desi kako bi očuvao svoje židovske uspjehe do tog trenutka i nastavio čeznuti i moliti B-ga da mu dopusti doći sve bliže i bliže? Židov koji zbog svojih neuspjeha od B-ga skriva svoje lice ne samo da neće uspjeti biti dobar Židov, već će i, ne daj B-že, nazadovati. Kao Židov ovo uvijek morate imati na umu: bez obzira koliko prljavo bilo, B-g je ovdje. Ja se mogu i vratiti ću se natrag.

A gutn Shabbos! Šabat šalom! ■

Prevela Tamar Buchwald

Biseri hasidske mudrosti

"I reče Hašem Mojsiju: Popni se do mene na planinu i budi tamo" (Šemot 24,12)

Naravno da se podrazumijeva da, ako se Mojsije popeo na planinu, onda će i biti tamo. Ako je tako, čemu je onda bilo potrebno još jednom posebno naglasiti: "budi tamo"?

To objašnjava da je čovjek u stanju uložiti izvanredan napor kako bi se popeo na vrh visoke planine – pa opet, u istom tom trenutku, ne biti tamo.

Premda se zaista popeo na vrh, ustvari se popelo samo njegovo tijelo, dok su mu misli ostale na nekom drugom mjestu. ■

R. Menahem Mendel iz Kotzka

"Ne pljačkaj siromaha, jer on je već siromašan..." (Mišlei 22,22)

Kad vidiš siromaha u njegovom jadu, ne opravdavaj njegovu sudbinu riječima:

"Tako mu i treba, dobio je što je zaslužio!" ■

Hoze iz Lublina

"Tog dana bit će vam oprošteno ... Od svih svojih grijeha pred Stvoriteljem bit ćete očišćeni" (Vajikra 16,30)

Iako je suština Jom kipura okajanje,

sam postupak čišćenja mora obaviti svaki čovjek sam za sebe. ■

R. Yitzhak iz Vorka

Zapamti:

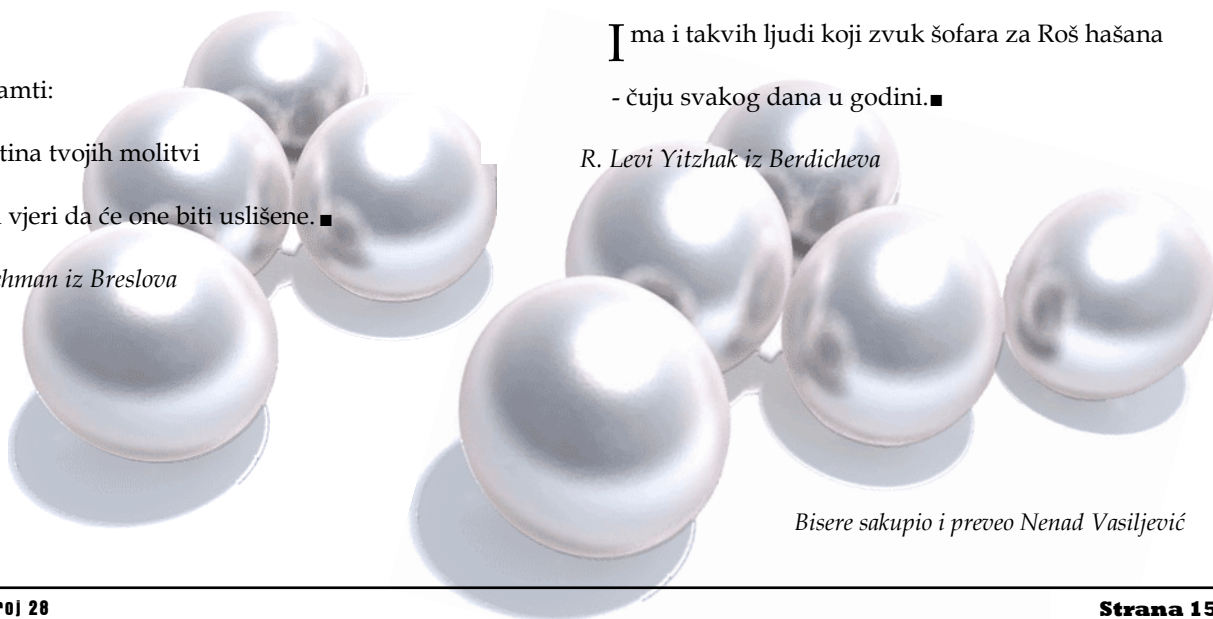
suština tvojih molitvi

je u vjeri da će one biti uslišene. ■

R. Nachman iz Breslova

I ma i takvih ljudi koji zvuk šofara za Roš hašana - čuju svakog dana u godini. ■

R. Levi Yitzhak iz Berdicheva

Bisere sakupio i preveo Nenad Vasiljević

Sefer Hamicvot Hakacar

Zapovijedi koje se danas mogu poštivati

kako ih je sakupio Hafec Hajim

38. Negativna je zapovijed ne odgađati isplatu plaće čovjeku kojega si unajmio

kao što kaže Pismo, *zarada radnikova neće ostati kod tebe [čitave noći] do jutra (Va-jikra 19,13)*; i nadalje kaže, *niti će sunce zaći nad njom (D'varim 24,15)*. Jer ako je on unajmljen za dan, on treba podignuti [svoju plaću u bilo koje vrijeme] tijekom čitave noći; u vezi toga Pismo kaže, *[...čitave noći] do jutra (Va-jikra 19,13)*. A ako je unajmljen za noć, on ima podignuti [svoju plaću u bilo koje vrijeme] tijekom čitavog dana; zbog toga kaže, *niti će sunce zaći nad njom*. Čovjek koji je unajmljen za određene sate u noći treba je podignuti [u bilo koje vrijeme] tijekom čitave noći.

[Što se tiče zanatlije koji je unajmljen da popravi neku stvar] sve dok se predmet nalazi kod zanatlije, čak i ako je zanatlija obavijestio vlasnika da je završio posao, on [vlasnik] ne čini prekršaj. I čak ako je ovaj to tražio od njega, a on mu nije imao što za dati, ili ako ga je on [poslodavac] poslao drugoj osobi i drugi je preuzeo na sebe [da plati], on nije kriv.

Ako čovjek odgađa isplatu zarade najamniku dulje od predviđenog vremena, on prestupa pozitivnu zapovijed [§66], *U isti dan dat ćeš mu njegovu plaću (D'varim 24,15)*, te krši ovu zabranu. Ako nakon tog vremena on to i dalje odgađa, on krši zabranu riječi kasnijih dijelova Pisma: *Nemoj reći svom bližnjem, „Idi i dođi još jednom,“ itd. (Mišlej 3,28)*. Sasvim je svejedno radi li se o unajmljivanju čovjeka ili domaće životinje ili alata ili oruđa; ove riječi Pisma odnose se na to: *Istog tog dana isplatit ćeš mu njegovu plaću; ni sunce neće zaći nad njom; i plaća... neće ostati kod tebe čitave noći*. Ako netko protuzakonito zadrži plaću unajmljenog radnika, to je kao da mu je oduzeo život, i on krši sve ovdje spomenute zabrane, kao i pozitivnu zapovijed; a također krši i izričite naloge [§37,35], *Nećeš nepravedno uskratiti svom bližnjem, niti ga pokrasti (Va-jikra 19,13)*.

Ovo je na snazi na svakom mjestu i uvijek, kako za muškarce tako i za žene. ■

U najkraćim crtama: Paraša

1. alija: Opisana je služba za Jom kipur koju je *Kohen gadol* vršio u *Beis Hamikdašu*. *Kohen gadol* u Svetinju nad svetinjama može ući jedino odjeven u svoje obične lanene haljine, i od njega se zahtijeva da pet puta promijeni odjeću i pet puta uroni u mikve. Opišan je odabir jarca za početni proces *tešuva*. Ovaj dio Tore čini "*Avoda*", koja se čita u Musaf službi na Jom kipur.

2. alija: Nakon opisa preostalih službi za Jom kipur, Tora razmatra zabranu prinošenja *korbana* izvan *Miškana* ili *B. Hamikdaša*. Jedino dopuštene žrtve bile su one koje su dovedene u Hram. "*Bama*", kako se nazivao žrtvenik izvan Hrama, bio je među najčešćim grijesima za koje su Židovi bili krivi.

3. alija: Ponavlja se zabrana jedenja krvi. Kraj *Aharei Mos* posvećen je predstavljanju petnaest zabranjenih seksualnih odnosa. Nema sumnje da fizičku intimnost između muškarca i žene B-g smatra osobito važnom. Stoga je nužno postojanje okvira unutar kojega se zadovoljava tjelesno.

4. alija: Homoseksualnost i odnosi sa životinjama su zabranjeni. Stihovi 18,24-29 jasno navode jedinstveni odnos kojeg stanovnici *Erec Jisroela* imaju prema svojoj zemlji, te posljedice ako oskrvnu njezinu svetost. Početak *Kedošim* navodi da se sve-tost ostvaruje držanjem *šabosa*, što-vanjem svojih roditelja, i ne štova-njem idola. Navedeni su zakoni o milostinji,

poštenju i isplati plaća na vrijeme.

5. alija: Zabranjeno je iskazivanje bilo kakve pristranosti prilikom sudovanja, kao i naša odgovornost da primjereno korimo jedni druge. Navedene su zabrane nošenja *šatneza* - svaka mješavina vune i lana, podrezivanja zalizaka (*pajot*), tetoviranja, predbračnog seksa i korištenja okultnog.

6. i 7. alija: Utvrđeno je primjereno i jednako postupanje prema obraćeniku, poštenje u poslu i zabrana obožavanja *Moleha*. Ostatak *Kedošim* navodi konkretne kazne koje bi *Beit din* trebao odrediti za one koji su sudjelovali u bilo kojem od petnaest vrsti seksualnih odnosa navedenih na kraju *Aharei Mos*. ■

U najkraćim crtama: Haftara

Ovaj tjedan *haftara* je iz Amosa, poglavlja 9, i to je *haftara* za *Aharei Mos*. Osnovna tema ove dvije *parše* je odgovornost Židova da održe životni stil *keduše* - svetost koja ih razlikuje od svih drugih naroda i daje im pravo da živr u *Erec Jisroelu*. Navi Amos započinja priekorima *Bnei Jisroelu* jer nije bio bolji od Pilištima ili Aramejaca. I oni su bili izbavljeni od ugnjetavanja i porobljavanja, ali nisu cijenili priliku koju im je B-g dao.

Amos je počeo prorokovati 3115. - 646. pr.n.e. kada je Jeravam II proširio granice Izraela (Sjevernog kraljevstva) i pod čijom je vladavinom kraljevstvo Izraelovo procvjetalo. Jeravam je pokušao protjerati Amos iz kraljevstva zbog njegovog proročanstva da Jeravamovo kraljevstvo neće potrajati. Amos je kritizirao kraljevstvo jer su ugnjetavali siromašne i bili potpuno zaokupljeni materijalizmom i luk-suzom.

Amos je rekao Židovima da će prvotno uništenje biti usmjereno na vođe kraljevstva dok će stanovništvo biti otjerano u izgnanstvo. Način na koji je prikazao izgon Izraela bio je kao čin očuvanja i dobrote B-žje. Redak 9,11 je stih koji dodajemo u blagoslov nakon jela tijekom Sukosa koji proriče obnovu Davidove dinastije. Posljednje riječi Amosa proročku dolazak Mašijaha i povratak u *Erec Jisroel*. ■

Rabbi dr. Abraham J. Twerski:

Rastimo svakoga dana

Aharej Mot - Kedošim

Svaki je početak težak (*Raši, Izlazak 19,5*).

Mi smo bića navike.

Naučiti nešto novo može biti naporno, no jednom kada nešto učinimo dijelom naše rutine, to ne samo da činimo bez napora, ono postaje automatski. Na primjer, kada smo učili hodati, to je zahtijevalo svjestan napor, kao što možemo vidjeti dok promatramo djecu kako prave svoje prve korake. Kasnije u životu, o hodanju nije potrebno razmišljati. Isto vrijedi i za mno-

ga druga ponašanja. Kad god započnemo nešto novo, mi, po definiciji, pokrećemo neku novu vrstu ponašanja. Tijelo prirodno teži da se vrati na stari način ponašanja, koji ne zahtijeva truda. Ako novi obrazac ponašanja sa sobom nosi obećanje o značajnom dobitku ili koristi (kao što je to novi posao, novi biznis ili nešto novo što ćemo naučiti), što očekujemo će nam se isplatiti, to očekivanje nagrade nadjača otpor prema promjeni, i mi se prilagodimo na novo. Kad ne vidimo nikakvu opipljivu korist, kao što je to u duhovnom napretku, jednostavnost rutine po svoj će nas prilici odvući

natrag k ustaljenim navikama.

Budimo iskreni. Ako nam se na poslu ponudi značajno napredovanje koje bi zahtijevalo da ustajemo pola sata ranije nego inače, mi bismo svakako namjestili budilicu i ustali se čim zazvoni. Ako, međutim, odlučimo tih pola sata posvetiti tome da sebe poboljšanju, imali bismo problema s ustajanjem na vrijeme.

Mi moramo toliko cijeniti svoje duhovne ciljeve da ćemo biti spremni napraviti neophodne promjene u našoj rutini koje su nužne za njihovo ostvarenje. ■

Iz domaćeg tiska

SUBOTNJA MATINEJA:

SAMOUBOJSTVO TOG ČOVJEKA VJEČNA JE ENIGMA... S logorima ćemo se sami suočiti kada umru posljednji preživjeli

Miljenko Jergović, Jutarnji list, 30.4.2017.

Primo Levi bio je krhke građe, mlađić iz fine kuće, urbani intelektualac, koji je vrlo slabo znao njemački... Sve to ga je u logoru činilo kandidatom za brzu propast i smrt. Kako je, ipak, preživio? Mučilo ga je to pitanje.

Sve do smrti Prima Levija nije napuštala misao o tome zašto je baš on preživio Auschwitz. Misao progoniteljica, puna grizodušja i osjećaja krivnje, kakav nikada nisu osjetili oni koji su Auschwitzom upravljali, zapovjednici logora, graditelji plinskih komora i krematorija, logorski čuvari, esesovci i sadisti, Nijemci i poneki Poljak i Ukrajinac. Zbilja, može se reći da je osjećaj krivnje za Auschwitz, koji je važniji, neugodniji, a možda i strašniji od svake stvarne krivnje, one koja se ticala i tiče se Nijemaca i Njemačke, pao na teret preživjelih logoraša. Na teret Prima Levija. I nije bilo, niti će ikada biti tog psihoterapeuta ili psihoanalitičara koji bi te ljude, koji polako nestaju s ovoga svijeta ostavljajući nas da živimo s Auschwitzom i u Auschwitzu kao metafori, oslobodili njihove strašne krivnje što su među tolikim mrtvim i pomorenim upravo oni ostali živi.

Ovako Levi piše u knjizi "Utopljenici i spašeni" iz 1986, a koja je u prijevodu Tvrтка Klarića početkom proljeća 2017. objavljena u zaprešićkoj Frakturi: "možda sam živ umjesto nekog drugog, nauštrb nekog drugog; možda sam nekome podmetnuo nogu, to jest stvarno ubio. 'Spašeni' iz lagera nisu bili oni najbolji, izabrani zbog svoje dobrote, nositelji poruke: ono što sam ja vidio i doživio dokazivalo je upravo suprotno. Uglavnom su preživjeli najgori, sebičnjaci, nasilnici, bešćutni, kolaboranti iz 'sive zone', doušnici. Nije to bilo čvrsto pravilo (u svemu što se tiče ljudi nikada nije bilo niti ima pouzdanih pravila), ali to je ipak bilo pravilo. Osjećao sam se, doduše, nevinim, ali zalutalim među spašene, te

stoga u neprestanom traganju za nekim opravdanjem, u svojim očima i u očima drugih." Kratko nakon što su objavljene ove riječi Primo Levi se ubio skokom u bezdan zgrade u kojoj se rodio i odrastao, jedinog mjesta osim Auschwitza na kojemu je u živio. Ili je to, možda, ipak bio nesretn slučaj? Možda se, ipak, Primo Levi nije ubio. Kada sam tih dana nakon čitanja "Utopljenika i spašenih" i ponovnog čitanja

njegova kanonskog djela iz 1947. "Zar je to čovjek", također objavljenog u Frakturi i u odličnome Klarićevom prijevodu, ispunjen strašnim oduševljenjem i ganućem u pismu nagovarao Svetislava Basaru na čitanje Levija, on mi je, pun obzira prema čovjekovoj sudbini, ali i onome što nije čitao, odgovorio da s Primom Levijem ima taj neobični problem što njegovo samoubojstvo osjeća kao izdaju vlastitog djela. I još jednom je dodao da nema teoloških predrasuda prema samoubojstvu, i da duboko cijeni i razumije samoubojstva nekih drugih ljudi, pa je oprimjerio da razumije zašto se Paul Celan ubio, ali da mu se Levijeva smrt čini kao zakašnjela "pobeda uprave Aušvica". Nisam mu na to ništa mogao reći. Ne samo zato što je Primo Levi, također s najvećim uvažavanjem njegova individualnog čina, odlučio biti nasuprot Jeanu Améryju, drugome velikom zatočeniku logora, nego i zato što zapravo ne znamo, ne možemo biti sigurni, je li Levijeva smrt, ipak, bila nesretn slučaj. U jednome tako precizno determiniranom životu, čiji je protagonost slučajem preživio Auschwitz, zapravo ništa, pa ni taj slučaj, nije moglo biti slučajno. I kako onda na kraju da slučajnom bude njegova mirnodopska smrt? Može li čitatelj podnijeti to da je Primo Levi umro slučajno?

PRIMO LEVI PERIODNI SISTEM

PAIDEIA

(nastavak s 18. stranice) **SUBOTNJA MATINEJA: S logorima ćemo se sami suočiti kada...**

On je stvorio kanon sjećanja na Auschwitz, stvorio je legendu o tom strašnom i posljednjem mjestu. Ali ne zato što je Levi bio prvi koji je pisao, nego zato što je Levi bio kemičar, bio je egzaktni znanstvenik, čovjek tablica, klasifikacija, jasnih rasporeda i potrebe da svaka činjenica ima svoje jedinstveno mjesto. U cjelokupnoj povijesti ne samo holokausta nego i sveg zla našeg stoljeća, u povijesti logora, nacifašističkih i staljinističkih, nije bilo pisca ni svjedoka koji bi imao takav dar, a istovremeno i takvu strast za klasifikacijama i razvrstavanjem. Levi je Auschwitz predstavio kao sistem i mehanizam, pri čemu je svakoj funkciji unutar mehanizma, a onda i svakoj podfunkciji unutar funkcije, precizirao njezino mjesto. Ali u tome niti se ponašao kao hladni znanstvenik, niti je hinio odmak od vlastite sudbine. Njegov je postupak istovremeno primjerno analitički, i emocionalno angažiran. Nigdje emocije nisu na takav način pomogle egzaktnom tumačenju nekog procesa, kao u logorologijskim knjigama i svjedočenjima Prima Levija.

U jednoj od one dvije knjige, onaj s početka ili onaj s kraja njegove intelektualne avanture, Levi kaže da bi ubojice trebalo osuditi, kazniti i, ako je to ikako moguće, razumjeti. U ovom trećem on ne pretendira na razumijevanje Hitlera, niti općenito onih koji su smatrali, i koji danas smatraju, da bi Židove trebalo zbrisati s lica zemlje, nego misli da bi bilo važno razumjeti one koji su takvu ideju provodili, one koji su to radili bez svijesti o tome što zapravo čine, ali i one koji su o svemu tome imali neka-

kvu ideju ili su za sve to vezivali nekakvu emociju, te da bi na kraju bilo važno razumjeti Nijemce, koji su u tako golemoj većini zapravo pristali uz sve ono što se zbivalo u Auschwitzu. Ono što ga naročito muči i do čega pokušava doprijeti u svojoj prvoj i u svojoj posljednjoj za života objavljenoj knjizi jest pitanje prekomjernog i bezrazložnog činjenja zla.

Levi čini nešto što je sa čisto emocionalne strane teško izdržljivo: zločine u logoru klasificira po funkcionalnosti. Nastoji dokučiti zašto su ubijali baš onako kako su ubijali, kakav je bio smisao pojedinih naročito nedostojnih, po žrtvu ponižavajućih ceremonijala, u čemu je općenito bio smisao ponižavanja onih koji će ionako biti ubijeni, i u svemu tome, ili skoro svemu, pronalazi neki smisao, neku mračnu funkciju. Ali svejedno je pretjecao višak, pretjecalo je ono bezrazložno, neobjašnjivo zlo. Koji je njegov smisao? To ga je mučilo, ali je i na to pitanje našao donekle zadovoljavajući odgovor. Smisao bezrazložnog zla je u lomljenju posljednjih moralnih i ljudskih obzira u njegovom počinitelju. Nisu esesovci ponižavali svoje žrtve zbog žrtava, nego su to činili zbog sebe. Da postanu otporniji.

Takve su teme ovih dviju knjiga, koje bi, ali doista, morao pročitati svatko tko ne nosi simpatiju za zločince. Takve su teme života Prima Levija, jer u njegovom slučaju između sudbine i djela bitne razlike i nema. Možda nas i zato tako muči Levijevo samoubojstvo, i možda zato mene sad tako muči Basarina sumnja, pa na nju nekako pokušavam odgovoriti, jer nema razlike između Levijeve sudbine i njegovih knjiga, kao što nema razlike između tih knjiga i našega mjesta u logorskom i postlogorskom svijetu. Ako se on doista ubio znači li to da ni za nas izlaza nema?

Zanimljivo je, međutim, kako se na osnovu Levijevih knjiga stvarao "kanon Auschwitz", i kako su istodobno iz tog kanona bivali isključeni neki njegovi vrlo važni zaključci. Recimo taj da su uglavnom preživljavali oni najgori. Zašto o

tome šutimo? Zato što je nama koji nismo bili u Auschwitzu nedopustivo o tome misliti i govoriti? Ili, možda, zato što nam je moralno i emocionalno komfornije o tome ne misliti i ne govoriti? Jer ako počnemo misliti o konzekvencama Levijeva svjedočenja i mišljenja, tada nam se neće dogoditi da ozloglasimo preživjele iz Auschwitzta, jer o njima nemamo pravo suditi ne samo mi, nego o njima nema pravo suditi ni njihov preživjeli sudrug - o čemu Levi također piše, nego će nam se dogoditi da ozloglasimo civilizaciju nastalu na pepelu Auschwitzta, čiji su olaki i naprijeki zaključci zaprijetili budućnosti sjećanja.

Na pragu smo postmemorijskog sjećanja. Kada umru posljednji preživjeli, i kada umru posljednji preživjeli zločinci, a još važnije od toga, kada umre onaj svijet koji je svom ravnodušnošću asistirao Holokaustu i zločinima iz mržnje nastalim tokom Drugoga svjetskog rata i malo nakon rata, zateći ćemo se posve sami pred Auschwitzom. Što će se tada dogoditi? Odgovor na ovo pitanje mogao bi biti tako strašan da će zažaliti svatko onaj tko ga je doživio, da će zažaliti svatko onaj tko se prethodno nije ubio. Je li negdje u tome i klica Levijeva samoubojstva? Što nakon svjedočenja? Ili nakon što se pokaže da svjedočenje nije bilo dovoljno i da ljudi, zapravo, nisu povjerovali? ■

Iz domaćeg tiska

POLITIKA Komentar: Ozbiljno shvatiti antisemitizam

Deutsche Welle,
26.4.2017.

Židovi u Njemačkoj smatraju se sve ugroženijima zbog rastućeg neprijateljstva prema njima. To proizlazi iz jednog izvještaja stručnjaka. To se ne bi smjelo ignorirati.

Radi se o molbi, apelu, opomeni. Stručna skupina na temu antisemitizma koju je angažirao Bundestag zahtijeva pojačano suočavanje s antisemitizmom u njemačkom društvu. I brojni akteri iz židovske zajednice u zemlji slažu se s mišljenjem stručnog tijela.

Slučajno ili ne, stručno tijelo je svoj izvještaj objavilo upravo na Jom Hašou u Izraelu, na dan kada ta zemlja na pet minuta „stane“ u spomen na šest milijuna židova koje su

ubili njemački nacisti. Na dan kada je njemački ministar vanjskih poslova Sigmar Gabriel prvi put službeno boravio u Jeruzalemu i posjetio spomen centar Yad Vašem i u knjigu dojmova upisao „podsjećati svaki dan“.

Podsjećati svaki dan... koliko je nužna ta refleksija, pokazuju i brojni policajci ispred židovskih ustanova u Berlinu i drugim njemačkim gradovima. To dokazuju i vijesti o slučaju koji je simptomatičan: o učenicu koji je na-pustio svoju berlinsku školu zato što su ga šikanirali i prijetili mu zbog njegovog židovskog podrijetla. Njemačka može biti ponosna da je danas, pa i zbog židovskih doseljenika iz Sovjetskog Saveza prije 20-tak godina, na brojnim mjestima u zemlji procvao židovski život, da se gra-de nove sinagoge, da u Njemačkoj, zemlji počinitelja holokausta, opet studiraju i djeluju rabini i kantori.

Subjektivni doživljaj nesigurnosti i straha

Stručnjaci Bundestaga tematiziraju brigu židovskog stanovništva od rasta antisemitskih tendencija i nasilja. Je li to aktualno statistički moguće dokazati (dokument, naime, konkretno ostavlja otvoreno i ne nudi nove brojke) je jedna stvar. Židovi u Njemačkoj, a to je druga stvar, u svojim subjektivnim doživljajima govore o pojačanoj nesigurnosti ili strahu....

Povjerenik za borbu protiv antisemitizma

Primjećuje se i da je Njemačka tu gotovo još na samom početku - što je također jedan od razloga bujanja predrasuda - i da joj treba kvalificirani istraživački rad.

Skupina stručnjaka Bundestaga traži da se imenuje povjerenik za borbu protiv antisemitizma, jedna komisija koja bi koordinirala rad na pokrajinskoj i saveznoj razini i šire poticaje za projekte. Središnji odbor židova u Njemačkoj vidi u ovim zahtjevima potvrdu svog zahtjeva za uvođenjem povjerenika za borbu protiv antisemitizma. Ostaje upitno i sporno koliko je smisleno i izvodivo da jedan ovakav povjerenik sjedi u kancelarskom uredu, neovisno o mandatima. Razni povjerenici s usporedivim zadaćama su vezani na parlament i iz te pozicije mogu privući pozornost medija i javnosti. Ali načelno se radi o tome da se ustanovi jedna funkcija, odnosno osoba na saveznoj razini koja će se baviti ovom temom. Politika bi trebala ovaj zahtjev shvatiti ozbiljno. ■

Jom Hašoa na Židovskom groblju u Kutini

Kutina.hr, 25.4.2017.

Jom Hašoa, Dan stradanja i junaštva Židovskog naroda u Kutini je obilježen na Židovskom groblju u organizaciji vjerske zajednice Bet Israel u Hrvatskoj i Grada Kutine. Tijekom holokausta ubijeno je 6 milijuna Židova, a među njima i milijun i pol židovske djece, samo zato jer su bili Židovi. U vrijeme Nezavisne države Hrvatske ustaški režim zajedno s nacistima uništio je oko 80 posto židovske zajednice. Običaj je na Jom Hašoa ve hagdura, na Dan stradanja i junaštva Židovskog naroda posebno na komemoracijama oživjeti uspomenu na sve stradale. Ujedno se tim Danom obilježava i ustanak Židova u Varšavskom getu 1943.

Na području Moslavine i Kutine Židovi kao putujući trgovci spominju se od 18 stoljeća. Taj podatak znosi Ljiljana Dobrovšak u tekstu kojeg je na komemoraciji u Kutini pročitala učenicica Pavla Grabar. Područje Kutine Židovi su počeli naseljavati 1783. godine. Nije pouzdan podatak kako je prva Židovska općina u Kutini osnovana 1806. godine, ali to je svakako bilo u 19 stoljeću. Prvi stalno naseljeni Židovi u Kutini se u pisanim dokumentima spominju 1821. godine kada su registrirane 3 obitelji sa 7 članova. Najviše Židova na podru-

čju Grada Kutine bilo je u vrijeme uoči I. svjetskog rata kada se u pisanim dokumentima spominje 155 Židova. 1940. godine na području tadašnjeg Kotara Kutina živjelo je 132. Židova. II. Svjetski rat i holokastu preživjela je nekolicina. 1991. godine u popisu stanovništva dva su se građana izjasnili kao vjerski Židovi, a u popisu 2001. godine u Kutini se nitko nije izjasnio kao Židov.

„Holokaust, šoa, najveća je tragedija u dugoj i teškoj povijesti Židovskog naroda, jedno i najveća tragedija u 20. stoljeću koja je duboko obilježila identitet Židova ma gdje živjeli.“, rekla je Irit Shneur, konzulica Velposlanstva države Izrael u RH.

„Slušajmo preživjele svjedoke, poslušajmo i poruke stradalih. Posvećeni smo tome da naučimo i shvatimo koliko je života i snova uništeno u holokastu. Iz naraštaja u naraštaj osjeća se i danas koliko je znanja, kulture pa i onog što još zovemo duh Srednje Europe, spaljeno tijekom Holokausta. Poslušajmo poruke stradalih, ponavljajmo to i čuvajmo mir i ne dopustimo da se ovakvo zlo ikad više ponovi.“

Gradonačelnik Kutine Andrija Rudić rekao je kako su povijest Grada obilježili i Židovi, jer su dali veliki doprinos izgradnji

građanske Kutine. „Bili su Kutinčani i živjeli su miru. Zajedno su bili i u vrijeme holokausta u II. Svjetskom ratu.“ rekao je gradonačelnik Kutine. „Kutina je ponosna na ljude koji su svoju ljudskost i ljubav prema bližnjem bez obzira kako izgledao, koje nacije ili vjeroispovijesti bio suprotstavili mnogo moćnijem i mnogo brojnijem neprijatelju i pobijedili. Pobijedili su jer su spasili svoje susjede, djecu koji su bili krivi samo zato što su Židovi ili Romi ili Srbi, ili nešto što je bilo dovoljno bezumlju da ih pokuša istrijebiti. Kutina je ponosna na sve one koji su pomogli svojim susjedima i prijateljima Židovima u paklu II. Svjetskog rata i ja im u ime današnje Kutine zahvaljujem, jer su spašavanjem jednog života spasili cijeli svijet.“

Mir i poštovanje među ljudima treba stalno graditi. Tome nas je naučio i Domovinski rat kada je Hrvatsku i Kutinu ponovo zahvatila rati i patnja. Gradonačelnik Kutine zato je ponovio kako mir među ljudima treba ustrajno i uporno graditi. „Puno više očekujem od onih od kojih se očekuje da budu moralni autoriteti. Očekujem od njih da preuzmu odgovornost i okrenu se od simbola koji nas svako malo vrebaju u zasjedama iz prošlosti. Židovska mudrost kaže: od uspjeha do neuspjeha dijeli nas samo

jedan korak, od neuspjeha do uspjeha dijeli nas dugačak put. Naše generacije moraju shvatiti i naučiti da najbrži i najlakši put nije najbolji. U današnjem materijalističkom svijetu koji nema vremena za detalje upravo ti detalji i vrijeme posvećeno njima imaju presudnu ulogu. Budimo spremni bio dugačak put, budimo jaki i budimo strpljivi. Nemojmo pokleknuti pred izazovima koji se stavljaju pred nas. Budimo i mi kao Kutinčani koji su se prije 70 godina suprotstavili ogromnom svijetu, pobijedili i spasili cijeli svijet.“

Rabin Vjerske zajednice Bet Izrael iz Zagreb dr. Kotel Danon izgovorio je molitvu za sve nevine žrtve.

Rabinu dr. Kotelu Danonu u molitvi u znak sjećanje na židovske žrtve pridružili su se i položili vijence; Ljubica Jambrešić, zastupnica u Saboru RH i izaslanica predsjednika Sabora, Šime Jerčić, ravnatelj Komisije za odnose s vjerskim zajednicama i izaslanik predsjednika Vlade RH, Irit Shneur, konulica veleposlanstva države Izrael u RH, Anit Gyorei, zamjenica veleposlanica Republike Mađarske u Hrvatskoj, Eric Williams, politički tajnik američkog veleposlanstva u Hrvatskoj i biskup Sisačke biskupije Vlado Košić. (nb). ■